

Somatoforme stoornissen

- diagnostiek en behandelprincipes -

Bert van Hemert
psychiater – epidemioloog

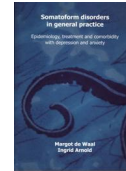
25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

1 / 50

Onderzoek

- 1988 – 1994
Interne Geneeskunde
Polikliniek
- 1998 – 2006
Huisartspraktijk

25 september 2007

www.somatisatie.psychiatrieweb.nl

2 / 50

Onderwerpen

1. Algemene typering
2. Classificatie
3. Epidemiologie
4. Co-morbiditeit
5. Behandeling

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

3 / 50

Wat zegt een naam?

**Zou niet een roos, wanneer zij anders heette
even lieflijk ruiken**

*Shakespeare
Romeo & Julia (II,ii)*

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

4 / 50

Somatisatie

- Lichamelijke klachten
- Door de dokter niet verklaard door pathologische bevindingen
- Door de patiënt toegeschreven aan een ziekte
- Waarvoor medisch hulp wordt gevraagd

Lipowski 1988

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

5 / 50

Somatisatie als proces

**Lichamelijke ziekte wordt veroorzaakt
door verkeerde kanalisatie van mentale
energie**

Wilhelm Stekel 1868 – 1940

**Lichamelijke klachten kunnen een
symbolische interpretatie zijn van een
onbewust intrapsychisch conflict**

Sigmund Freud 1856 – 1939

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

6 / 50

Somatisatie als proces

Meervoudige lichamelijke klachten worden veroorzaakt door een overbewegelijke uterus (hysterie)

Hippocrates 466 – 377 v. Chr

Somatoforme stoornissen (DSM-IV)

- Lichamelijke klachten
- Suggestie van een lichamelijke aandoening
- Niet volledig verklaard door een lichamelijke aandoening of door een andere psychische stoornis (bijvoorbeeld een paniekstoornis)

- Functionele beperkingen
- Ziekte duur

Somatoforme stoornissen

- Lichamelijke klachten
- Ziektegedrag
- Geen lichamelijke ziekte
- Functionele beperkingen
- Ziekte duur

Somatoforme stoornissen

Er is een verschil van inzicht tussen de dokter en de patient over de oorzaak van een lichamelijke klachtenpresentatie

Somatoforme stoornissen

Classificatie

Classificatie

- ❑ Somatisatiestoornis
- ❑ Ongedifferentieerde somatof. stoornis
- ❑ Pijnstoornis
- ❑ Hypochondrie
- ❑ Stoornis in de lichaamsbeleving
- ❑ Conversiestoornis
- ❑ Nagebootste stoornis
- ❑ Simulatie

- ❑ Somatoforme stoornis NAO

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

13 / 50

Classificatie

1. Lichamelijk onverklaarde klachten
2. Somatoforme angststoornis
3. Psychisch verklaarde lichamelijke klachten

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

14 / 50

Classificatie

Onverklaarde lichamelijke klachten

- ❑ Ongedifferentieerde somatoforme stoornis
- ❑ Pijnstoornis
- ❑ Somatisatiestoornis

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

15 / 50

Classificatie

Onverklaarde lichamelijke klachten

- ❑ Ongedifferentieerde somatoforme stoornis
- ❑ Pijnstoornis
- ❑ Somatisatiestoornis

Somatoforme angststoornis

- ❑ Hypochondrie
- ❑ Stoornis in de lichaamsbeleving

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

16 / 50

Classificatie

Psychisch verklaarde lichamelijke klachten

- ❑ Conversiestoornis
- ❑ Nagebootste stoornis
- ❑ Simulatie

	<i>Productie</i>	<i>Motief</i>
• <i>Conversie</i>	Onbewust	Onbewust
• <i>Nagebootste stoornis</i>	Bewust	Onbewust
• <i>Simulatie</i>	Bewust	Bewust

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

17 / 50

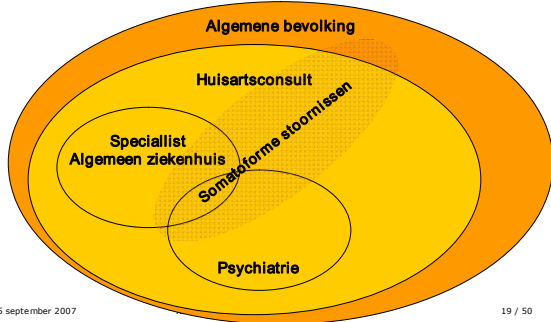
Epidemiologie

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

18 / 50

Populaties

25 september 2007

19 / 50

Populaties

- Kliniek
- Polikliniek
- Huisarts
- Algemene bevolking

Prevalentie

- Lichamelijke Klachten
- Lichamelijk Onverklaarde Klachten (LOK)
- DSM-IV Somatoforme stoornissen

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

21 / 50

Lichamelijke klachten

- Lichamelijke Klachten Vragenlijst (LKV)
- 51 lichamelijke klachten in de afgelopen week
- Geen, soms, **geregeld, vaak**

	Bevolking	Huisarts	Internist
Mannen	2,5	4,0	9,5
Vrouwen	4,3	5,7	12,0
Totaal	3,6	5,1	10,9

Somatische
Oorzaak
Universiteit
Leliden

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

22 / 50

Lichamelijk onverklaarde klachten

- Consulten bij de huisarts 30%
- Interne Geneeskunde polikliniek 51%
- Specialistische poliklinieken 37% -66%

C Nimman et al, 2000
JHE Stakenburg, 1999
AM van Hemert et al, 1993

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

23 / 50

DSM-IV Somatoforme stoornissen

- Lichamelijke klachten
- Geen lichamelijke ziekte
- Ziektegedrag
- Functionele belemmeringen
- Ziekte duur

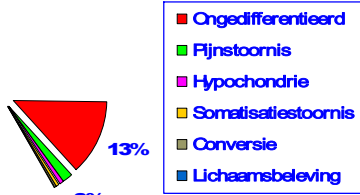
25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

24 / 50

DSM-IV somatoforme stoornissen in de eerste lijn

Somatisatie
Onderzoek
Universiteit
Leiden

MWM de Waal, IA Arnold, JAH Eekhof, AM van Hemert. Somatoform disorders in general practice. Br J Psychiatry 2004

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

25 / 50

DSM-IV somatoforme stoornissen in de eerste lijn

Ongediff. Somatof. Stoorn.	13,0%
Pijnstoornis	1,6%
Hypochondrie	1,1%
Somatisatiestoornis	0,5%
Conversiestoornis	0,2%

Somatisatie
Onderzoek
Universiteit
Leiden

MWM de Waal, IA Arnold, JAH Eekhof, AM van Hemert. Somatoform disorders in general practice. Br J Psychiatry 2004

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

26 / 50

Co-morbiditeit

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

27 / 50

“Co-morbiditeit”

Somatoforme stoornis

- Ongedifferentieerde Somatoforme stoornis
- Pijnstoornis
- Somatisatiestoornis
- Hypochondrie
- Stoornis in de lichaamsbeleving
- Conversiestoornis

Andere psychische stoornis

- Depressieve stoornis
- Angststoornis
- Obsessieve compulsieve stoornis
- Dissociatieve stoornis
- Psychotische stoornis
- Persoonlijkheidsstoornis

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

28 / 50

“Co-morbiditeit”

Ongedifferentieerde Somatoforme stoornis

25%-40% Depressieve of angststoornis

OR: ± 3,5

Somatisatiestoornis

70% Depressieve stoornis

30% Angststoornis

65% Persoonlijkheidsstoornis

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

29 / 50

“Co-morbiditeit”

Hypochondrie

30% Depressieve stoornis

20% Angststoornis

? Obsessieve compul. stoornis

? Psychotische stoornis

Conversiestoornis

15% Neurologische aandoening

30% Depressieve stoornis

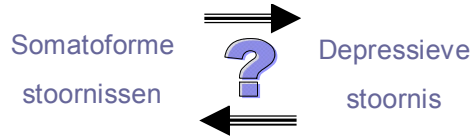
20% Paniekstoornis

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

30 / 50

Afgrenzing tussen psychische stoornissen

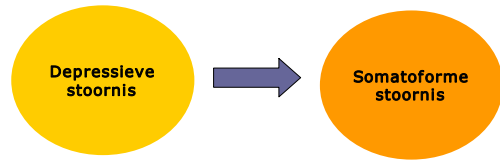

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

31 / 50

Co-morbiditeit: causaal

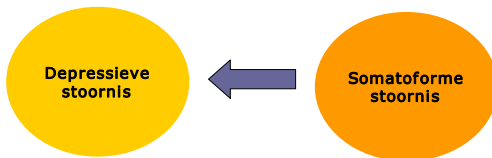

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

32 / 50

Co-morbiditeit: causaal

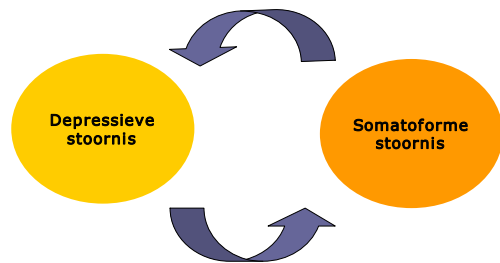

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

33 / 50

Co-morbiditeit: circulair

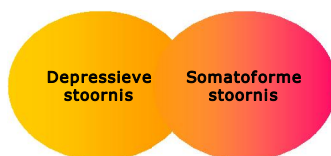

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

34 / 50

Co-morbiditeit: prototype

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

35 / 50

Samenhang angst, depressie, "stress"

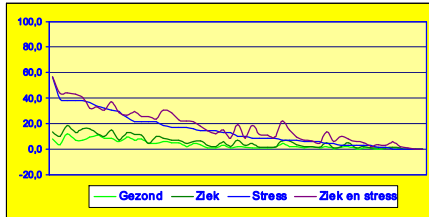
25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

36 / 50

Lichamelijke klachten, lichamelijke ziekte en "stress"

Somatologie
Onderzoek
Universiteit
Leiden

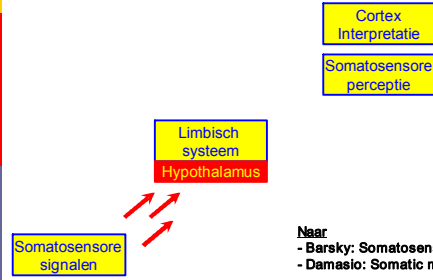

MWM de Waal, IA Arnold, Spinhoven Ph, JAH Eekhof, AM van Hemert
The reporting of specific physical symptoms for mental distress in general practice
J Psychosom Res 2005; 50

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

Somatosensore filterhypothese

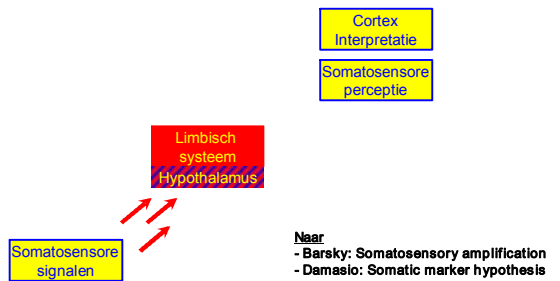
25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

38 / 50

Naar
- Barsky: Somatosensory amplification
- Damasio: Somatic marker hypothesis

Somatosensore filterhypothese

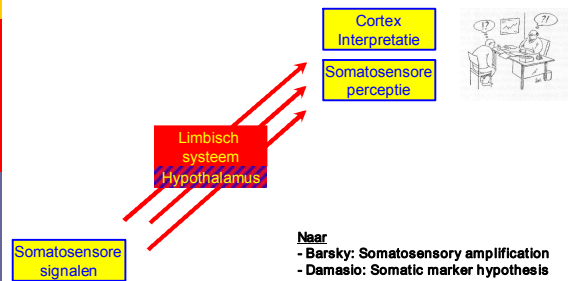
25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

39 / 50

Naar
- Barsky: Somatosensory amplification
- Damasio: Somatic marker hypothesis

Somatosensore filterhypothese

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

40 / 50

Naar
- Barsky: Somatosensory amplification
- Damasio: Somatic marker hypothesis

Behandeling

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

41 / 50

Behandeling

- Therapeutische relatie
- Medicatie
- Behandelmodel
- Aktiveren
- Ontspanningsoefeningen
- Cognitieve gedragstherapie
- Relatiemanagement
- Verwijzen

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

42 / 50

Therapeutische relatie

- Erkenning
- Adequaat medisch onderzoek
- Klachten nooit zonder goede gronden benoemen als psychisch
- Delen van de machteloosheid
- Samenwerken!**

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

43 / 50

Medicatie

Diagnostiek

- Angststoornissen SSRI
- Depressieve stoornissen SSRI
- Psychotische stoornissen Neuroleptica

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

44 / 50

Behandelmodel - gevolgenmodel

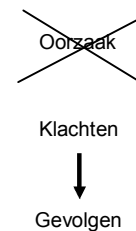

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

45 / 50

Gevolgenmodel

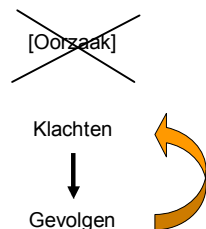

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

46 / 50

Gevolgenmodel

Inaktiviteit

Spierspanning

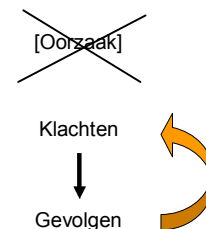
Misinterpretaties

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

47 / 50

Gevolgenmodel - interventies

Aktiveren

Ontsp.oefening

Cogitieve interv.

25 september 2007

Nascholing Opleidingscluster Psychiatrie

48 / 50

Relatiemanagement

- Somatisatiestoornis
- Erkenning
- Vaste retourafspraken
- Alleen gericht onderzoek
- 50% reductie van kosten

Smith GR, Monson RA, Ray DC. Psychiatric consultation in somatization disorder: A randomized controlled study. N Engl J Med 1986; 314: 1407-13

Vragen

www.somatisatie.psychiatrieweb.nl